

Predgovor

U zborniku su sabrani djelomično prošireni i prerađeni tekstovi većine izlaganja održanih na simpoziju Odjela za filozofiju Matice hrvatske pod naslovom *Filozofija jezika i jezik filozofije*, 28.-29. veljače 2020. godine u Palači Matice hrvatske u Zagrebu.

Začetci znatnije usmjerenosti na pitanje jezika i govora u novovjekovnoj filozofiji sežu u 18. stoljeće, kada se ponajprije u Hamanna, Herdera i Humboldta, kod njemačkih romantičara, napose u Schlegela i Novalisa, te u Hölderlina, javlja potreba za ponovnim osvještanjem izvorne unutrašnje povezanosti bitka, mišljenja i govora. U sučeljenju ponajprije s Kantom, a zatim i s Fichteom, Schellingom i Hegelom, ti su misaoni naponi uvažavajući spekulativnu razinu dosegnutu tzv. njemačkom klasičnom filozofijom postali osnovom za filozofijsko promišljanje jezika u drugoj polovici 19. i u 20. stoljeću, koje se je razvilo ponajprije u Crocea, Cassirera, Heideggera, Jaspersa i Gadamera, a zatim u okviru fenomenologijsko-hermeneutički usmjerene filozofije, dovodeći do uvida u jezičnost mišljenja, tj. u narav jezika kao medija mišljenja, te u ulogu jezika i govora ne samo u očitovanju i raskrivanju nego i u proizvodnji i oblikovanju zbilje.

Otkako je početkom 20. stoljeća pitanje jezika dospjelo u središte zanimanja tada nastale tzv. analitičke filozofije, filozofija jezika, osobito u okviru sveučilišnog poučavanja i istraživanja, neopravdano se sve više izjednačava s tzv. analitičkom filozofijom jezika, koja zanemarujući ontologičku dimenziju pitanja o jeziku stavlja težište na logičku analizu ustroja jezika, koji se shvaća u osnovi nominalistički i u suglasju s vladajućom strukturalističkom lingvističkom paradigmom.

Na daljnji razvoj istraživanja jezika u 19. stoljeću značajno je utjecao također nastanak i razvoj lingvistike, u kojoj je, nakon početnih istraživanja jezične tipologije i poredbene povijesti jezika, od dvadesetih godina 20. stoljeća pod utjecajem de Saussurea posve zavladao strukturalizam. U novije vrijeme sve više jača kognitivna lingvistika, koja se nastoji povezati s tzv. analitičkom filozofijom jezika i filozofijom uma, ali i znanostima, primjerice s antropologijom i psihologijom, a napose s neuroznanostima i znanostima o umjetnoj inteligenciji, u multidisciplinarnu kognitivnu znanost. Budući da je jezik postao predmetom i mnogih drugih modernih znanosti, kao što su psihologija, sociologija, semiotika, komunikologija itd., razvile su se i pojedine interdisciplinarnе grane moderne lingvistike, kao što su psiholingvistika, sociolingvistika, neurolingvistika i druge.

U samoj je lingvistici tako na valu znanstvenoga pozitivizma i općenito scijentizma neopravdano potisnuto dragocjeno Humboldtovo naslijeđe kao „odviše idealističko“ i „nedovoljno znanstveno“, a time i oni istraživači jezika koji su na tragu Humboldta u osnovi protivni strukturalizmu, među kojima posebno valja istaknuti Steinthala, Rothackera, Liebrucksa, Lohmanna, te zastupnike tzv. sadržajno orijentirane lingvistike.

U opreci ovdje samo naznačenih dvaju temeljnih filozofijskih i lingvističkih pristupa jeziku, koje je Apel ispravno nazvao transcendentno-hermeneutičkim i konvencionalističko-nominalističkim, pokazuju se različita i često nepomirljiva stajališta o naravi i porijeklu jezika, o odnosu jezika i mišljenja, jezika i zbilje, te jezika, spoznaje i istine.

Pitanje pak upotrebe jezika u filozofiji tiče se ne samo filozofijskoga nazivlja u njegovoj povijesnoj mijeni i pred novim zahtjevima njegova oblikovanja, te mogućnosti prevođenja filozofijskih tekstova, odnosno temeljnih filozofijskih riječi s jednoga jezika na drugi itd., nego i oblika i ustroja jezika s obzirom na njegovu određenost logikom i na njoj utemeljenom gramatikom, te na mogućnost jezika da bude kroz filozofiju stvaralački oblikovan i njezinoj zadaći primjeren način očitovanja onoga iskazanog.

U tom se kontekstu javlja i pitanje razlike između jezika filozofije i jezika znanosti, kao i pitanje potrebe filozofije da njezino kazivanje ponovno dospije u blizinu s onim pjesničkim, tj. da u filozofiji na mjesto racionalno-diskurzivnog stupi umsko-pojetički način kazivanja, u kojem se jezik ne uzima tek kao sustav znakova koji se ostvaruje u govoru, niti kao vanjsko sredstvo izražavanja, označavanja i priopćavanja mišljenja i predočavanja, nego se mišljenje i govor vide u svojoj bitnoj supripadnosti i zajedničkom porijeklu.

Matičin filozofijski skup, plod kojega je ovaj zbornik, nastojao je postaviti i odgovoriti na neka od ovdje navedenih, ali i druga temeljna pitanja vezana uz jezik, napose odnos jezika, govora i mišljenja, kao i protumačiti i stvaralački prisvojiti neka od bitnih stajališta u povijesti filozofije.

Kao pročelnik Odjela za filozofiju Matice hrvatske, organizator simpozija i urednik zbornika iskazujem zahvalu svim sudionicima simpozija koji su svojim vrijednim izlaganjima uspjeli rasvijetliti zahtjevne teme kojima je simpozij bio posvećen. Također srdačno zahvaljujem Predsjedništvu Matice hrvatske na čelu s prof. dr. sc. Stipom Boticom na suglasnosti i potpori u organizaciji simpozija i spremnosti da se financira objavljivanje zbornika, napose glavnom uredniku Matičina nakladništva i potpredsjedniku Matice hrvatske gospodinu Luki Šeputu na vođenju svih poslova vezanih uz objavljivanje zbornika, zatim grafičkomu odjelu Matice hrvatske na izradi plakata i letka za simpozij te na grafičkoj pripremi zbornika, tajniku za odjele Matice hrvatske, gospodinu Mirku Cvjetku, za svesrdnu pomoć u pripremi i provedbi simpozija, te članovima Odjela za filozofiju i ostalim slušateljima, koji su svojom prisutnošću na simpoziju, praćenjem i sudjelovanjem u raspravama i razgovorima nakon svakog pojedinog izlaganja pridonijeli tomu da simpozij ispuni svoju svrhu.

Igor Mikecin